

Københavns og Vartov Valgmenigheder

September 2020 Nr. 3

Slaveforhold

9. søndag efter trinitatis: Luk 12,32-48

Når man shopper, uanset om det er computere eller tøj eller om man bare køber en kop kaffe, kan man blive konfronteret med butikkens sociale ansvarlighed. Særligt store multinationale kæder har en aktiv socialpolitik. De driver gerne flere programmer med sociale tiltag, ofte i de lande, hvor deres produktion foregår. Virksomhederne har mere at være stolte af end årsregnskabet. Overskuddet – eller i det mindste dele deraf – gives tilbage til samfundet. Det er en vigtig del af firmaernes profil. De vil ikke fremstå som kyniske profitmaskiner, der kun har aktionærernes interesser i tankerne. Men det ville også være halsløs gerning, for vi forbrugere er bevidste. Vi er bevidste om, til hvad vi bruger vores penge. Det ved firmaerne. De sociale profiler skal overbevise os om, at vi trygt kan bruge vores penge hos dem. Man glemmer næsten, at en virksomhed trods alt lever af at producere billigt og sælge dyrt. Og at det er

en global ulighed, der er årsag til, at det kan betale sig at producere i nogle dele af verden og sælge i andre, dvs. i vores del af verden. Den fundamentale ulighed ændrer de sociale programmer ikke på. Firmaerne gør selvfølgelig ikke op med den verdensomspændende markedsøkonomi, som er grundlaget for deres succes og – ikke at forglemme – for vores velstand. Og hvad skulle alternativet også være? Kan man overhovedet forestille sig en attraktiv afløser til vores økonomiske system? Det har jo – al berettiget kritik til trods – vist sig at give os både velfærd og frihed. Laver man om på det, kan man lettest forestille sig, at resultatet vil blive kaos – både økonomisk og menneskeligt. Så er det bedre at bruge vores overskud (eller dele deraf) på en ansvarlig måde. Så kan vi opfatte os selv som gode forbrugere i det system, som vi godt ved ikke er perfekt, men ikke kan forestille os anderledes.

Hvordan skal man opfatte sig selv, når det ikke kan være anderledes? Det spørgsmål har man også lyst til at stille til teksten fra Lukasevangeliet. Lukas lader Jesus forklare disciplene, hvordan de skal opfatte sig selv i en tid, hvor han ikke længere er til stede. Det fortæller han om i lignelser, der handler om slaver. De kristne skal opfatte sig selv som slaver. Den gode slave er forbilledet. Ganske vist står der ikke slaver, men *tjenere* i den autoriserede danske oversættelse, men det er forkert. Det er slaver, som må vente på deres ejer, så de kan åbne døren for ham, når han kommer sent hjem. Det er slaver, som får ansvar for de andre slaver, mens deres ejer er borte, og skal forvalte denne myndighed i overensstemmelse med ejerens vilje. Det er slaver, der kan forvente at få korporlig straf, hvis de ikke lever op til forventningerne. Slaverne risikerer endda at blive hugget ned (eller mere ordret: at blive hugget over i to dele), hvis de ikke passer deres tjeneste. I parentes bemærket er den straf formentlig en overdrivelse, for så ville slaveejereren jo ødelægge sin egen ejendom. Det ville jo være dumt. Under alle omstændigheder tales der om *slaver*, altså om mennesker, som er fuldstændigt underlagt en andens vilje og ikke ejer sig selv, som ikke engang har ret over deres egen krop. Dem beder Jesus sine disciplene og alle spejle sig i. Alle, både dem med ansvar og dem uden, skal optræde som kloge slaver, der opfylder deres ejers ønske.

Når man ikke bruger ordet slave i den autoriserede oversættelse (men nok i Bibelen 2020), viderefører man en lang oversættelsestradition, der har tilsløret, at Lukasevangeliet – som Det Nye Testamente i øvrigt – uproblematisk opererer inden for en slaveøkonomi. Det kunne hverken de nytestamentlige forfattere eller andre forestille sig anderledes. Nogle

filosoffer, fx Aristoteles, omtaler slaver som en særlig gruppe mennesker, der af natur er underordnet frie mennesker. I manualer om landbrugsdrift taler man om ”redskaber med og uden sprog”. Slaver er altså redskaber, der kan tale. En af de mest progressive (set fra vores perspektiv) er filosofen Seneca (4 f.Kr. – 65 e.Kr.). Han skriver i et brev om forholdet til slaver og gør sig til talsmand for et radikalt synspunkt: Slaver er ikke slaver, men mennesker, siger han og skoser så strenge slaveejere for at gøre sig unødvendigt uvenner med slaverne ved at behandle dem urimeligt hårdt. Han går endda så vidt at anbefale, at man spiser sammen med sine slaver. Altså, ikke med dem alle sammen, men med dem, der har gjort sig fortjent til det. Slaver er for Seneca ikke en anden slags mennesker end deres ejere; de er blot – uheldigvis for dem – slaver. Så langt kan Seneca gå. Men det falder ham ikke ind, at det kan være anderledes. Tanken strejfer ham end ikke, at man kunne undvære slaver. For ham er der intet alternativ til en slaveøkonomi. Et opgør med slavesystemet ville medføre økonomisk og menneskeligt kaos. Trods al berettiget kritik er slaveri uundværligt for samfundet ifølge Seneca.

Noget lignende gælder for Lukasevangeliet. Heller ikke Lukas ser det som en mulighed, at slaveri skal afskaffes. I lignelserne og i evangeliet i øvrigt accepteres slaveri som et vilkår i tilværelsen. Det kan ikke være anderledes. Man kan endda sige, at han ved at gøre den kloge slave til et forbillede, idylliserer og idealiserer slaveriet og skjuler den uretfærdighed, som et slavesystem grundlæggende bygger på. Slaven får lov at være forbillede, men forbliver slave. De fundamentale forhold med en grundlæggende ulighed stilles der ikke spørgsmålstegn ved. Snarere tværtimod, for når man accepterer slaven

som ideal, godkender man også det system, som skaber slaverne. Man kan næsten sige, at Lukas' fremhævelse af slaven fungerer ligesom virksomhedernes sociale programmer. Dem er der intet i vejen med, men de ændrer ikke grundlæggende ved de forhold, der skaber uligheden. Måske tilslører de dem i stedet. Det gør Lukas' fremstilling af slaven også.

Ikke engang belønningen af de gode slaver ændrer fundamentalt på systemet. De gode slaver, der våger og ikke falder i søvn, men er klar til at åbne for herren, da han endelig kommer fra brylluppet, belønnes. Belønningen består i, at herren selv agerer slave for slaverne. Han binder op om sig, og de får lov at gå til bords. Rollerne byttes om. Slaven ligger ved bordet og vartes op af ejeren. Det er mere, end selv Seneca kunne forestille sig. Han kunne tænke sig, at herren og slaven spiste sammen; men at herren skulle ydmyge sig selv og tage en slaves skikkelse på? Det vil han næppe kunne forlige sig med. Ikke desto mindre er det faktisk, hvad Lukas skriver. For de trofaste slaver skal rollerne vendes om. Herren skal selv gøre sig til slave; slaverne skal betjenes som herrer.

Det er ikke et opgør med slavesystemet. Tværtimod kunne man sige, for belønningen af den gode slave finder sted inden for et system med slaver. At herren gør sig til slave ændrer ikke slaveriet, men det underminerer det, for det skaber en ny mulighed. En mulighed for, at statushierarkier og magtforhold vendes op og ned. Slaven bliver herre, herren bliver slave. Den stærke ydmyger sig og giver afkald til gavn for den svage. På den måde kommer der en sprække i det slavesystem, som ingen i datiden kunne tænke ud over. Muligheden for at herren ikke bruger sin magt over slaven, og slaven ikke må underkaste sig herren, men i stedet tjenes af ham. Den mulighed ryster systemet og

skaber muligheden for en ny relation mellem herre og slave.

Kristendommen var fra begyndelsen et sted, hvor muligheden af sådanne nye relationer blev praktiseret. Slaver blev ikke frigivet, slaveriet blev ikke afskaffet; men slaver og frie blev døbt med den samme dåb og deltog i nadveren sammen. Dermed bliver menigheden og gudstjenesten et modbillede til den virkelighed, som man ikke engang selv kunne tænke ud over. Kristendommen insisterer på muligheden af det, der ellers synes umuligt. Nemlig at de uforanderlige forhold kan være anderledes, at de fastlagte systemer kan ændres, og at den grundlagte verdensorden kan forandres. Den kristne menighed står for dét, fordi den er samlet om Guds søn, der brød alle forhold og systemer og rystede verdensordenen, fordi han ydmygede sig som menneske og døde en slaves død på korset. Det er ikke et socialt program, der skal råde bod på uligheder i det system, som man nyder godt af. Det er heller ikke et politisk program, der skal omvælte de systemer, som har givet os vores velfærd. Men det er et håb, der holder horisonten åben for det uforudsete, nemlig at herren kommer for selv at være slave. Håbet om dén herres komme tilsiger, at ingen forhold er fastlagte og ingen relationer er uforanderlige. Det kan være anderledes, selv om vi ikke kan forestille os det. Det håb, der overskrider vores fantasi, findes i den kristne forkyndelse og i kirkens fællesskab. Det fortæller Lukas' slavelignelser os, fordi de opfordrer os til at opfatte os som slaver for en herre, der selv gør sig til slave og dermed åbner håbet for en ny relation mellem magthaver og magtesløs, mellem udbytter og udbyttede, mellem herre og slave.

Jesper Tang Nielsen

Salmer 3, 366, 292 – 621, 713, 525

Grundtvigs kærlighed i koleraens tid

Vi lever i år i coronavirussens tid. Den har, og ikke som det eneste, forstyrret Vartov Valgmenigheds jubilæum og Niels Grønkjærs sidste tid i valgmenighederne. Dog har den ikke hindret en gylden sommertid med ordination og indsættelser i begge kirker af Jesper Tang Nielsen, ej heller en både vemodig og festlig afsked med Niels d. 16. august. Nu er vi ved at lære at leve med det, med afstand og hygiejneregler. Der holdes gudstjenester og koncerter, snart også menighedsmøder.

Man kan spørge sig: Hvordan er det med fortilfælde? Oplevedes noget lignende i Grundtvigs tid? Ja, der var koleraen i 1853. Det var midt i Grundtvigs lange tjenestetid i Vartov. I det år fyldte han 70, og var siden 1851 nygift med sin højtelskede Marie, som var 30 år yngre.

Det var forargeligt. Mange, deriblandt Grundtvigs børn med hans første kone Lise, brød sig ikke om det. I anledning af Lises fødselsdag i 1851, der faldt i det ganske korte tidsrum mellem Lises død og brylluppet med Marie, digtede han derfor til sine børn:

I kan ej hans lykke skatte,
”Moder” ingen kan erstatte,
iskoldt er stifmoders navn;
se det dog, just nær ved graven
dyrebar er støttestaven,
mer end guld en kærlig favn.

Nær ved graven var han nu ikke; han levede endnu 20 år. Og parret kunne glæde sig over Grundtvigs veninde, enkedronning og Vartovkirkegænger Caroline Amalies sympati. Hun sendte dem et kærligt brev

til deres bryllup. Langt senere, palmesøndag 1867, Grundtvigs mærkeligste dag, modtog hun i Vartov kirke, på hele Danmarks vegne, syndsforladelsen og frendens velsignelse. Den dag var Grundtvig manisk, talte kraftfuldt og tydeligt, men sagde sære ting. Han var 83 år gammel og svækket, men oplevede pludselig at være ved kræfter. Grundtvigs salme ”Giv mig, Gud, en salmetunge” er ifølge årstallene, der står under den i salmebogen, skrevet i 1836 og bearbejdet i 1868. Linjerne ”mens i alderdommens dage herlig kræfterne tiltage hos din gode ven” må være kommet til i 1868. Der fulgte et rekreati-onsophold.

Selv også tæt på 70 glæder jeg mig over mine døtres overbærenhed, mine svigersønners solidaritet og madkunst, mine børnebørns yndefulde frækhed, min hustrus kærlighed og menighedernes fællesskab.

Grundtvig og Marie opskræmtes af koleraens hærgen i København. De tog, som også mange fra menighederne har gjort i år, ophold på landet, på Maries gård Rønnebæksholm ved Næstved. Det gjorde de vist hver sommer, også når de ikke var skræmte. Hver anden søndag tog de derfra til København, så Grundtvig kunne holde gudstjeneste i Vartov. Hvordan mon? Med hestevogn til Roskilde, derfra med toget, kan man forestille sig.

Grundtvig var så skræmt, måske dødsangst, over det han oplevede, at han fik et af sine anfald af tungsind. Nu havde han Marie til trøst, og det blev ikke så slemt som de tidligere depressionsanfald i 1810

og 1844. Marie blev endda gravid, og i maj 1854 fødte hun deres søn Frederik. Graviditet gør sårbar, Marie fik brystkræft og døde mindre end 2 måneder efter fødslen. Hun var altså i 1851 langt nærmere graven end han. Havde hun mon allerede en anelse om det?

Hvordan menigheden i øvrigt reagerede på koleraen ved jeg ikke. Nogle blev vel syge og døde. Grundtvig måtte begrave enkelte af Vartovs beboere. Ellers belyses emnet ikke i mine kilder (biografier af Ebbe Kløvedal Reich, Finn Abrahamovitz og Ove Korsgaard). Her må yderligere studier til.

Koleraen var umiddelbart meget værre end coronaen. Mere pinefuld og mere dødelig.

Pandemier er advarsler til kulturerne om at de lever usundt, skriver Ebbe Reich. Når en smitsom sygdom først optræder, øger det angsten, at man ikke ved, hvordan den smitter. Det gjaldt koleraen, og det gælder corona. Meget er endnu kun vagt forstået om coronavirus. Hvem kan smitte hvem? Hvilke dyrearter? Hvordan og hvorfor har den udviklet sig hos flagermus eller andre dyr?

Koleraen, da man først forstod den, advarede specifikt om mangler i vandledninger og kloakering. Det førte noget med sig. Lægeforeningen blev grundlagt i 1853 og byggede sunde boliger på Østerbro. København fik en gedigen vandforsyning og blev ordentligt kloakeret.

Coronaen advarer om at kloden er overbefolket og stærkt belastet af menneskers levevis. Balancen mellem dyrs og menneskers livsbetingelser vakler. Det samme

grundproblem fører til atmosfærens ophedning og klimaændringer. Det lader sig ingenlunde løse med enkle fornuftige foranstaltninger. I år er et moderat antal mennesker blevet syge, få er døde, vi er alle påvirkede. I lande der ikke kan eller vil håndtere smitten, går det langt værre end her i Danmark. Det er et åbent spørgsmål hvordan det vil gå videre. Der viser sig tegn på at situationen fremmer farlige politiske polariseringer.

Afsavnene i 2020 har været størst for de unge, som er blevet forment muligheder for et naturligt ungdomsliv, og for de meget gamle, som er blevet spærret inde i isolation. Ny miljøvenlig livsstil vinder frem, måske også mere menneskevenlig. Måske vil vi tage os bedre af de rigtig gamle i fremtiden. Mit kendskab til frivilligt arbejde (i Gladsaxe kommune) siger mig, at omsorg for og samvær med de meget gamle ikke er det nemmeste område at rekruttere frivillige til, heller ikke blandt yngre pensionister. Det overlades i høj grad til professionelle og til familie.

Når jeg en dag ikke længere kan cykle, løbe, gå og læse, håber jeg mine børnebørn vil komme og fortælle mig om oplevelser i deres liv, om deres interesser og opdagelser og om deres forelskelser. Måske vil jeg kunne give dem en brugbar kommentar. Jeg vil ønske, at de kommer igen, før jeg glemmer at de var der. Sådan håber jeg for alle. Tankerne kører fast ved at vi er for mange og lever så længe, at mange får lange uproduktive og i værste fald uværdige år. Et tankekors hedder det på norsk. Så må det hellere gå som det gik Marie, der døde smertefuldt på kærlighedens højdepunkt.

Ejvind Lynning

Forbehold for Corona

I betragtning af den usikre situation bedes alle holde sig opdateret angående arrangementer på menighedernes hjemmeside www.kvvv.dk. Nye restriktioner kan medføre ændringer med kort varsel.

Kriser, katastrofer og kristendom

Ved sæsonens første *menigheds møde den 5. oktober kl. 19.30* taler professor, dr.theol. Jesper Høgenhaven om religiøse reaktioner på kriser og katastrofer. Med udgangspunkt i genren apokalyptik viser han, hvordan tidlige jødiske og kristne skrifter behandler begivenheder, der vender op og ned på verdensforståelsen. Det kan være politisk modstand, fx forfølgelser, eller sundhedsulykker, fx epidemier. Mødet foregår på grund af corona-restriktioner i *Vartov Kirke*.

Bibelen 2020

Den nye bibeloversættelse er målsprogsorienteret. Dvs. den stiler først og fremmest efter at være lettilgængeligt dansk, mens den samtidig er en korrekt oversættelse. Resultatet har vakt en del debat. På *menigheds mødet den 16. november kl. 19.30* taler en af oversætterne, lektor, ph.d. Søren Holst om de teologiske overvejelser, afgørelser og beslutninger, der ligger bag oversættelsen. Mødet foregår på grund af corona-restriktioner i *Immanuelskirken*.

Adventskoncert

Mandag d. 30. november kl. 17.00 afholdes adventskoncert i Vartov Kirke ved organist Kristian Olesen og mezzosopran Anna Caroline Olesen. Programmet annonceres på hjemmesiden.

Det efterfølgende adventsmøde afholdes ikke, hvis corona-restriktionerne stadig er gældende.

Aflysning: Advent for børn

Desværre må årets børnearrangement aflyses på grund af corona-situationen. Vi håber meget at kunne genoptage traditionen næste år.

TAK

Kære alle i menighederne. Det var en uforglemmelig dag, I gav os ved afskeden den 16. august. Tak for det lækre traktement, for jeres store gave, for alle de gode ord - og for de mange gode år.

Ida og Niels

Kalender

Mandag 5. oktober kl. 19.30

Menighedsmøde med Jesper Høgenhaven i *Vartov Kirke*

Mandag 26. oktober kl. 19.30

Vartov Valgmenigheds årsmøde

Mandag 16. november kl. 19.30

Menighedsmøde med Søren Holst i *Immanuelskirken*

Mandag 30. november kl. 17.00

Adventskoncert i Vartov Kirke

Adresser

Præst: Jesper Tang Nielsen

Løngangsstræde 24,2., 1468 København K, tlf. 33 13 30 31

e-mail: jtn@kvvv.dk - hjemmeside: www.kvvv.dk

Københavns Valgmenighed

Formand:

Klaus Skovsted

Valdemars Allé 30, 2860 Søborg

Tlf: 51 40 96 20

Forretningsfører:

Ejvind Lynning

Maglestien 10, 2860 Søborg

Tlf.: 39 69 82 53 / 23 96 86 24

Bank: 2191 - 6897622120

Kirketjener:

Margrethe Tougaard Møller

Rued Langgaards Vej 18, 6.655, 2300 Kbh S

Tlf. 22 95 49 75

Organist:

Kristian Olesen

Stationsvej 1a, 4320 Lejre

Tlf. 20 76 07 32

Vartov Valgmenighed

Formand:

Marianne Knudsen

Nordre Fasanvej 92, st.th., 2000 Frederiksberg

Tlf. 60 76 81 18

Forretningsfører:

Kurt Gotfredsen

Opnæsgård 57, 1. th., 2970 Hørsholm

Tlf. 31 95 63 72

Bank: 6194 - 4170277452

Kirketjener:

Agnete Veit

Store Kannikestræde 9, 1169 København K

Tlf.: 40 38 55 44

Organist:

Kristian Olesen

Stationsvej 1a, 4320 Lejre

Tlf. 20 76 07 32

Valgmenighedernes hjemmeside er www.kvvv.dk

Bladets redaktion:

Jesper Tang Nielsen (ansvarshavende), Lilly Wiberg, Gudrun Haastrup

Forsidevignet: Peter Hentze

Afsender:

Københavns og Vartov
Valgmenigheder
Løngangstræde 24, 2.
1468 København K

Gudstjenester i Vartov Kirke og Immanuelskirken*

Hvor ikke andet er anført, varetages gudstjenesten af Jesper Tang Nielsen.

4. oktober

(17. søndag efter trinitatis)

Immanuelskirken kl. 10.00

11. oktober

(18. søndag efter trinitatis)

Vartov Kirke kl. 10.00

18. oktober

(19. søndag efter trinitatis)

Immanuelskirken kl. 10.00

Doris Ottesen

25. oktober

(20. søndag efter trinitatis)

Vartov Kirke kl. 10.00

Immanuelskirken kl. 16.00

1. november

(Alle helgens dag)

Vartov Kirke kl. 10.00

8. november

(22. søndag efter trinitatis)

Immanuelskirken kl. 10.00

15. november

(23. søndag efter trinitatis)

Vartov Kirke kl. 10.00

22. november

(Sidste søndag i kirkeåret)

Immanuelskirken kl. 10.00

Vartov Kirke kl. 16.00

Ingrid Ank

29. november

(1. søndag i advent)

Immanuelskirken kl. 10.00

6. december

(2. søndag i advent)

Vartov Kirke kl. 10.00

13. december

(3. søndag i advent)

Vartov Kirke kl. 10.00

Immanuelskirken kl. 16.00

20. december

(4. søndag i advent)

Vartov Kirke kl. 10.00

Ingrid Ank

24. december

(Juleaften)

Immanuelskirken kl. 13.30

Vartov Kirke kl. 15.00

25. december

(Juledag)

Vartov Kirke kl. 10.00

26. december

(2. juledag)

Immanuelskirken kl. 10.00

27. december

(Julesøndag)

Ingen tjeneste

1. januar

(Nytårsdag)

Vartov Kirke kl. 16.00

*Immanuelskirken ligger på Forhåbningsholms Allé 20, Frederiksberg.